אלמא לא קני ליה רביה. והא דאמר בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) **לעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שכיך וגט שחרור ויוצא בתמירה בעלמא אבל לענין מצות לא והא דתני בפסחה כנענית היינו משום שכיך שיעבוד אם רבו בין בגלילה כדכתיב** (דברים טו) **כי משנה שכר שכיר עבדך דשכיר קרייה רחמנא ומ"מ דמשמע דמטעמא דקני ליה רביה יש לו ליפטר והלא עבד כנעני גופו חייב בפסח למ"ד** (פסחים דף לט:) **נשים ברשות חובה ופיליגו למען ילמד** (שם) **רשות מכל מקום שרי לאכול פסח והכא כתיב לא יאכל** ו"ל דלא הוה קני ליה רביה לא הוה מכיל מצה כעבד

כנעני ולא בהמנעת אחרים:

אלא לאפנויי. ומ"ת וכי בשביל לאפנויי כתב קרא לכתב לא יאכל בו והא אוכלין ר"י ומאכל לאוקמי קרא בשכיר ומאכל עובד כוכבים ומכל מקום לגופיה לא מיצטריך דלא עדיף מערל ובן נכר ובהדיא דריש במכילתא הכי מואב זה גר מואב שכיר זה העובד כוכבים ומ"ת כיון דלעובד כוכבים לא מיצטריך לכתוב מואב ושכיר יאכל בו ונוקמיה בישראל ולאפנויי ואתר רבינו יצחק דאם כן הוה משמע לן דשכיר אוה להקל והוה דרשינן גזירה שוה מערל והא דלעיל לאו מהיתר נוהג בפסח והא דלעיל לקמן (דף עב.) לאוהג מאוה בפסח מגזירה שוה דממנו ממנו ממעשר לא הוי דרשי הכי אלא הוה מוקמינן לאוקמי קרא (דף עב.): **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** וכיון דאיכא הכא מואב אלא שכיר הוה אלא מואב והכא שכיר הוה שפיר ג"ם מואב והכא שכיר הוה שפיר (ועיין תוס' כדלעיל דף יח:) **אי מה** זו היא שיכה זו היא ניתה א): **אי מה פסח אונן אסור בו.** תר"י תע"פ לקמן בפ' התערה בפסחים (דף לט:) לחזון טובל ואוכל פסחו לערב ומוקמינן ליה בגמרא כמ"ד תינוק ולא לרבנן ולא דריס הכא מצי למימר לחפי' אליבא דמ"ד תינוק לילה מדרבנן אלא הוי לרבנן אלא דאמאי קאמר כיון דמדאורייתא לא מיפקד ליה לחזור ולא מיפקד ליה לאכול בו בקונטרס לא נקבר ביום לא מצי למימר לחפי' אליבא דמ"ד תינוק לילה מדרבנן אלא הוי לרבנן אלא דאמאי קאמר כיון דמדאורייתא לא מיפקד ליה לחזור ולא מיפקד ליה לאכול בו בקונטרס לא נקבר ביום לא מצי למימר לחפי' אליבא דמ"ד תינוק לילה מדרבנן אלא הוי לרבנן אלא דאמאי קאמר כיון דמדאורייתא לא מיפקד ליה לחזור ולא מיפקד ליה לאכול בו: **בו אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה.** יאכל בתרומה בג"ם ובשכיר ובו לכתוב ניה יתע למימר לחיות מעכבת במלה ומרור: **(הכי** גרסינן **כל ערל לא יאכל בו למה לי.** ולא גרסינן מואב ושכיר להא מוקמינן קרא בו' לגזירה שוה ועקרינן ליה מפשטיה לגמרי):

אלמא לא קני ליה רביה הכא נמי לא קני ליה רביה אלא לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא ושמעינן ליה לר' [ב]אלעזר דאמר [ג]מופנה מצד אחד למדין ומשיבין כיון דלגופיה לא צריך שדי חד אלמד ושדי חד אמלמד והוה ליה גזירה שוה מופנה משני צדדין אי מה פסח אונן אסור בו אף תרומה אונן אסור בה א"ר יוסי בר חנינא אמר קרא [ג](זר) [ד]וכל זר [ז]זרות אמרתי לך [א]ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב [ד]תושב ושכיר ומה ראית מסתברא ערלות הו"ל לרבויי שכן (מעשי"ם כרותי"ם בדב"ר העב"ד) מחוסר מעשה ומעשה בגופו [ב]וענוש כרת וישנו לפני הדבור [ג]ומילת זכריו ועבדיו מעכבת אדרבה אנינות הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה ונוהגת באנשים ונשים ואין בידו לתקן את עצמו הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן נמי לא מצית אמרת שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח וילפינן אנינות מפסח דפסח גופיה ממעשר גמרינן אי מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבת אף תרומה מילת זכריו ועבדיו מעכבת אמר קרא [ב]ומלתה אותו אז יאכל בו [ג]מילת זכריו ועבדיו מעכבת מלאכול בפסח ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה אי הכי אימא [ג]כל ערל לא יאכל בו אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה הא כתיב תושב ושכיר ומה ראית מסתברא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי שכן מעשה בגופו וענוש כרת אדרבה מילת זכריו ועבדיו הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה הנך נפישן ואב"א בלא [הנך] נפישן נמי לא מצית אמרת מי איכא מידי דערלות דגופיה לא מעכבא ביה ערלות דאחריני מעכבא ביה השתא דאמרת בו לדרשה הוא דאתא [ה][ד]כל בן נכר לא יאכל בו למה לי [ו]בו המרת

הלא נמי לג קני. גופיה לרבים וישראל מעליא הוא ומייב בפסחא: **ושמעינן ליה נר' אליעזר דאמר מופנה מלד אחד למדין.** אם אין להסיב ואם יש להסיב משיבין וכמו יש תשובה מה לפסח שכן חייבין עליו כו' כלעיל. ולקמן בפרק מצות חליצה (דף קד.) שמעינן לרבי אליעזר דאמר מופנה מלד אחד למדין ומשיבין לקמיה מלמה בשמאל פסולה ור' אליעזר מכשיר ואמרינן מ"ט לתנא קמא יליף רגל רגל ממצורע דכתיב ביה על בהן רגלו הימנית[ו] וקרקע יתירא הוא דכיון דכתיב על דם האשם[ח] וכתיב התם כתיב ברגל ימנית [ט]הלא הוי בעי למיהדר ומכתביה בשמאל ומתרגין בתמחוי בפ"ק (דף י.) מופנה הוא למדרסיה יד יד לקמילה רגל רגל לחליצה חוון חוון לציעה ורבי אליעזר מכשיר חליצה בשמאל הלא גמר ממצורע לחיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומקשינן התם (ולקמן דף קד.) ורבי אליעזר לא יליף רגל רגל ממצורע והתניא מנין לציעה שהיא בימין כו' ומשנינן חוון חוון מופנה רגל רגל לא מופנה. ומ"ג דג"ם מופנה מלד אחד הוא דרגל דחליצה ממצורע מופנה הוא ורגל דחליצה לא מופנה פריכין: **כיון דלגופיה לא לריך.** לא תואב ולא שכיר לגבי חפצא לאוקמינהו כפשטייהו כלל הוה ליה תרי קראי יתירי: **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** ומופנה מצי למדיס דברי הכל למדין ואין משיבין אפילו יש להשיב: **מה פסח חוץ לו'.** דילפינן (לקמן דף עב.) לכולהו קדשים ק"ו ממעשר: **מעשים לרוחים נדבר העבד.** פירוש הוא ומפרש ליה: **וענוש כרת.** על המילה: **ומילת זכריו ועבדיו.** אם יש לו בן לחוי למול לו עבד למול אסור אתה מן התלוי לאכול בפסח אע"ג דכתיב (שמות יב) המול לו כל זכר ואז יקרב וגבי עבד כתיב ומלתה אותו אז יאכל בו [ה] התם בעלוי לחי משום עבד הא כתב כל ערל לא יאכל בו: **לחדרכה לגיעות.** פסל טפי מערלות דהא לית ביה מומרא שנוהג כל שעה שמת לו מת אבל ערלות דגופיה משמל פעם אחת שוב אינה מוזכת עליו: **לא מלינ אחרת.** תרומה מפסח לענין מגיעות [ט] ומוקי קרא דמיעוטא לערלות: **שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח.** ולא מגמרינן לה [ו] מתרומה בג"ם דתואב ושכיר וילפינן מגיעות כו': **ממעשר גמר.** לקמן בפרקין (דף עב.): ס"ג **מפסבירא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי כו':** המרת

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות בכורים הלכה ה ופי"ב מהל' מעות המעשה הלכה טו:

ז ב מיי' פ"ל מהלכות מילה הלכה ל סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסח:

ח ג מיי' פ"ה מהלכות קרבן פסח הלכה ה ופ"ט הלכה ט:

תוספות ישנים

א) ועיי"ל לגבי דכתיב בתרומה לא יאכל בו כתיב נמי בפסח לא יאכל בו. ק"ל מכיון שסו"ם מלמדת מיעוט לומר דעתל בתרומה מיעוט ולכתי כתיב בו יאכל:

תורה אור השלם

1. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשָׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
2. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
3. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיי הִמּוֹל לוֹ כָּל זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מג

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ושמעינ' ליה כו' ולא הוי בעי למיהדר. עיין לקמן קד ע"ל בכ"י ד"ה אחת אחת וכו' ובכתב דף קלא ע"ל ד"ה מלד אחד ובקונטרס דף טו ע"ל ד"ה ומאחר להכי אחת אחת:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' התם מלמת למחרת כו לדרשא הוא למחר כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לפ"ז יאכל בו למה לי כל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור כל בן נכר לא יאכל בו בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר ומיפטרין למכתב ערל כנ"ל: (ו) רש"י ד"ה ומילת זכריו וכו' אז יאכל בו היינו בעלוי: (ז) ד"ה שבקינן וכו' לה אתרומה בג"ם:

מוסף רש"י

מופנה מצד אחד למדין ומשיבין. גזירה שוה שמיהא מופנה מצדי לחדיה מלד אחד, למדין ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב משיבין (שבת קלא.).